

Kvalitet i undervisningsmiljøet

– Afsluttende rapport

FoU projektnr. 116573

dcum.

Indhold

Resumé	5
1 Indledning	6
2 Udgangspunkter	7
2.1. Baggrund	7
2.2. Formål	7
2.3. Målgrupper	8
3 Projektforløb og organisering	9
3.1. Delprojekter	9
4 Produkter og formidling	11
4.1. Termometeret 2.0	11
4.2. Metodehåndbogen	14
4.3. Artikelsamlingen	16
5 Kvalitet i undervisningsmiljøet	18

Bilag:

1 Projektbeskrivelse	20
2 Kommissorium for arbejdsgruppen	28
3 Kommissorium for referencegruppen	32
4 Efterlysning af metoder	36

"Kvalitet i undervisningsmiljøet"

En afsluttende rapport på FoU projekt nr. 116573

Rapporten kan hentes på www.dcum.dk/dcum/projekter

Dansk Center for Undervisningsmiljø, DCUM

December 2008

Dansk Center for Undervisningsmiljø, DCUM, har i en periode på to år, fra december 2006 til december 2008, arbejdet med projekt "Kvalitet i undervisningsmiljøet" – et Forsøgs- og Udviklingsprojekt, finansieret af Undervisningsministeriets FoU-program og DCUM.

Nærværende rapport afslutter projektet ved at redegøre for projektets baggrund, forløb, delprojekter og økonomi samt ved at præsentere projektets produkter, og hvordan DCUM har formidlet produkterne.

"Kvalitet i undervisningsmiljøet" udspringer af behovet for at arbejde mere systematiseret med at kvalitetsudvikle undervisningsmiljøet samt at kunne dokumentere en løbende indsats internt på den enkelte uddannelse og eksternt mellem uddannelserne. Projektet er samtidig et tiltag, der bidrager til udmøntning af de politiske målsætninger, fx at flere unge gennemfører en ungdomsuddannelse. Her spiller et godt undervisningsmiljø en central rolle.

DCUM har igennem de to år involveret forskellige aktører fra ungdomsuddannelserne, især fra de erhvervsfaglige ungdomsuddannelser samt de tilhørende centrale organisationer og interessenter.

Projektet har resulteret i tre produkter målrettet ungdomsuddannelserne. Det drejer sig om:

- **Termometeret**, version 2.0, lanceret maj 2008 som et elektronisk spørgeskema- og benchmarkingværktøj til kortlægning af undervisningsmiljøet. Termometeret er internetbaseret, er fleksibelt og målrettet forskellige brugere, indeholder prædefinerede og valgbare spørgsmålssemner (som udgør nøgleindikatorer for et godt undervisningsmiljø), og endelig giver systemet mulighed for at supplere med lokalt udformede spørgsmål. Nøgleresultater af undersøgelser lavet i Termometeret kan indgå i benchmarking. Termometeret er gratis at anvende for uddannelsesinstitutionerne, se www.termometeret.dk
- **Metodehåndbogen: 19 veje til bedre trivsel på ungdomsuddannelserne**, lanceret december 2008. Håndbogen beskriver 19 metoder til inspiration for det personale og den ledelse, der gerne vil forbedre det sociale undervisningsmiljø for eleverne. Der er metoder, der kan bruges i undervisningen, i forbindelse med konkrete problemstillinger eller til nye projekter og initiativer på uddannelsesstedet. Metoderne er baseret på praksisbeskrivelser fra ungdomsuddannelserne. Hver ungdomsuddannelse modtager et eksemplar af metodehåndbogen uden beregning. Yderligere eksemplarer kan købes eller hentes på www.dcum.dk/dcum/butikken
- **Artikelsamlingen: Eleverne tager ordet – om trivsel på ungdomsuddannelserne**, lanceret december 2008. Artiklerne tegner et billede af elevernes syn på deres hverdag og undervisningsmiljø. Hvordan virker de centrale tiltag eller særlige vilkår på elevernes oplevelse af det undervisningsmiljø, de dagligt færdes i og er en del af? Artiklerne er blevet til på baggrund af en række interviews med eleverne, hvis refleksioner over undervisningsmiljøet illustreres levende gennem artiklerne. Artikelsamlingen henvender sig både til elever, forældre, personale og ledelse. Se mere på dcum.dk.

DCUM har formidlet produkterne direkte til ungdomsuddannelserne, ligesom vi formidler produkterne på dcum.dk. Nærværende rapport afsluttes med nogle overvejelser om, hvad kvalitet i undervisningsmiljøet er.

Hvad er kvalitet i undervisningsmiljøet? Det er et vigtigt spørgsmål at stille sig, når man driver og udvikler undervisningsmiljøer. For at indkredse, hvad kvalitet indeholder og hvordan det styrkes, er man som skole nødt til selv at have nogle krav til, hvad kvalitet er, samt hvilke elementer i undervisningsmiljøet, der er centrale. Det er desuden helt nødvendigt at inddrage elevernes stemme for at skabe dialog om, hvordan kvalitet i undervisningsmiljøet kan styrkes på den enkelte skole.

Som uddannelsesinstitution kan man også blive inspireret af, hvad andre uddannelsessteder gør for at skabe et godt undervisningsmiljø. Derfor kan benchmarking og udveksling med andre uddannelsessteder være en spændende proces, der kan lede til nye tiltag eller kvalificering af eksisterende måder og tiltag.

Igennem projektet "Kvalitet i undervisningsmiljøet" har DCUM gennem to år arbejdet på at indkredse centrale faktorer for et godt undervisningsmiljø på ungdomsuddannelserne. Et afgørende element i projektet har været at udvikle værktøj og materiale, der understøtter uddannelsesstedernes egen proces med at kvalitetsudvikle undervisningsmiljøet.

Med nærværende rapport afslutter DCUM FoU projektet "Kvalitet i undervisningsmiljøet", der har affødt tre produkter målrettet ungdomsuddannelserne. Rapporten beskriver først udgangspunktet for projektet, dernæst projektførelsen og endelig produkterne og perspektiverne med disse produkter i forhold til uddannelsesstedernes arbejde med at skabe et godt undervisningsmiljø.

Dansk Center for Undervisningsmiljø, december 2008

Ole Juhl
Centerleder

Karin Villumsen
Specialkonsulent og projektansvarlig

”Kvalitet i undervisningsmiljøet” blev igangsat december 2006 med en forventet afslutning januar 2008. Projektets tidsplan er blevet ændret som følge af projektudviklingen og justeringer i delprojekterne. Produkterne er dog blevet lanceret, når de har foreligget.

Projektets udgangspunkter har været:

- Erhvervsskolerne som målgruppe er ikke én men mange forskellige typer af uddannelser.
- Erhvervsskolerne har forskellige måder at arbejde med evaluering og kvalitetsudviklings på.
- Mange erhvervsskoler har allerede velintegrerede systemer til evaluering, kvalitetsudvikling og benchmarking.
- Repræsentanter for erhvervsskolerne skal involveres i projektet.
- At tilgodese Undervisningsministeriets ønske om at udvikle et webbaseret og elektronisk håndterbart system til dokumentation og benchmarking med nøgleindikatorer over kvalitet i undervisningsmiljøet.
- DCUM’s viden om undervisningsmiljøet samt eksisterede værktøjer, som fx Termometeret.

2.1. Baggrund

Projektet er motiveret i et behov for, at erhvervsskolerne mere systematisk kan følge op på undervisningsmiljøloven, der samtidig kan integrere erhvervsuddannelsernes behov for elevtilfredshedsundersøgelser¹. Baggrunden for projektet er endvidere et behov for at følge op på de politisk vedtagne mål, fx målet om at få flere unge igennem en ungdomsuddannelse. Et godt undervisningsmiljø er afgørende for, at eleverne er motiverede for at gennemføre et uddannelsesforløb. Projektet skal derfor kredse om følgende spørgsmål:

- 1 Hvordan kan skolerne få en løbende og systematisk feedback fra eleverne om deres oplevelse af centrale dele af undervisningsmiljøet, som samtidig fungerer som dokumentation og kan indgå i et eventuelt behov for benchmarking?
- 2 Hvordan kan skolerne følge op på undersøgelser?
- 3 Hvordan kan skolerne arbejde for at skabe et bedre undervisningsmiljø og på den måde sikre en fastholdelse af eleverne?

2.2. Formål

Med udgangspunkt i ovenstående arbejdsspørgsmål har formålet med ”Kvalitet i undervisningsmiljøet” været:

- At udvikle et elektronisk og internetbaseret procesværktøj med nøgleindikatorer og benchmarkingmuligheder til forbedring og kvalificering af særligt erhvervsuddannelsernes arbejde med undervisningsmiljøvurderingerne.

¹ For en uddybning af baggrunden, formål osv. for projektet henvises til bilag 1, projektbeskrivelsen.

- At supplere dette værktøj med pædagogiske opfølgingsmuligheder baseret på dialogmetoder eller konkrete praksisbeskrivelser.

Kravene til procesværktøjet har desuden været, at det kan fungere som styrings- og kvalitetsudviklingsredskab på flere niveauer: for lærere og afdelingsledere (herunder sikkerhedsudvalg), for den øverste ledelse og for et tværgående niveau mellem skoler og mellem skoler og undervisningsministeriet.

Projektet har således været inddelt i forskellige delprojekter samt involveret forskellige uddannelsesinstitutioner og organisationer.

2.3. Målgrupper

Målgruppen for projektet er ifølge projektbeskrivelsen de forskellige erhvervsuddannelser, dvs.:

- Tekniske skoler
- Handelsskoler
- Kombinationsskoler
- Produktionsskoler
- Landbrugsskoler
- Social- og sundhedsskoler

DCUM har under projektforløbet valgt at udvide målgruppen til at omfatte alle ungdomsuddannelser, dvs. også de gymnasiale uddannelser.

Projektforløbet har fulgt en tidsplan (se bilag 1, projektbeskrivelsen) samt kommissorier for den arbejdsgruppe (jf. bilag 2) og den referencegruppe (jf. bilag 3), vi etablerede i løbet af projektets første måneder.

Som projektet udviklede sig krævede tidsplanen og organiseringen løbende justeringer. Både arbejdsgruppen og referencegruppen er løbende blevet ajourført med projektets udvikling gennem møder, mails, referater og statusbeskrivelser. Undervisningsministeriet er også blevet orienteret om projektets udvikling gennem statusbeskrivelser og anden korrespondance.

Tidsplanen for udviklingen af det elektroniske og internetbaserede procesværktøj er blevet forlænget, primært pga. opgavens kompleksitet mht.:

- En bred og varieret målgruppe med stor brugerflade.
- Mange systemkrav til Termometeret version 2.0, fx høj grad af fleksibilitet, mulighed for egne spørgsmål, krævende resultatudtræk, krav om benchmarking og nøgletal.
- Løbende tjek og tests på systemet.

Opgaven vedrørende opfølgingsværktøjer har ændret karakter under projektudviklingen, blandt andet som konsekvens af vores beslutning om også at inddrage de gymnasiale uddannelser. Vi besluttede at udvide deltagerkaren fra arbejdsgruppen til at invitere alle fra ungdomsuddannelserne, som ville være med til at beskrive deres erfaringer med virksomme tiltag, projekter og initiativer i en metodehåndbog (se bilag 4: Efterlysning af metoder). Dette resulterede i et skriveseminar, hvor en række personer fra ungdomsuddannelser over et døgn beskrev deres erfaringer efter en skriveskabelon, som DCUM havde udarbejdet. Det skete i november 2007. Derefter har DCUM stået for en opfølgende dialog og organisering samt analyse-, sorterings- og redigeringsarbejde med henblik på at gøre beskrivelserne klar til udgivelse.

Det samlede projekt "Kvalitet i undervisningsmiljøet" har været ledet af en specialkonsulent fra DCUM. Endvidere har DCUM's chefkonsulent deltaget i en stor del af udviklingen af det elektroniske værktøj og endelig har der været skiftende projektmedarbejdere tilknyttet de forskellige delprojekter.

3.1. Delprojekter

Det samlede projekt har vi opdelt i delprojekter, der på forskellig vis har involveret parter fra ungdomsuddannelserne samt centrale organisationer og interessenter.

- 1** Til det elektroniske procesværktøj har en arbejdsgruppe (se bilag 2) leveret input og sparring til indhold og vilkår for et elektronisk og fleksibelt procesværktøj, der kan ramme en bred målgruppe.
- 2** Til opfølgingsværktøjerne har både folk fra arbejdsgruppen samt andre interesserede meldt sig til at beskrive deres praksis efter en metodeskabelon, DCUM udarbejdede (se bilag 4 for efterlysning af metodebeskrivelser).

- 3 Fem ungdomsuddannelsesinstitutioner har endvidere indvilget i et besøg fra DCUM, der ønskede at interviewe nogle elever om deres syn på undervisningsmiljøet ud fra de tiltag, uddannelsesstedet har iværksat.
- 4 Endelig har en referencegruppe (se bilag 3) fungeret som rådgivende part under det meste af projektføreløbet. Referencegruppen har endvidere bidraget til at distribuere budskabet om projektet og dets produkter til ungdomsuddannelserne og deres faglige organisationer og interessenter.

Produkter og formidling

4

Projektet har gjort det muligt at lancere tre nye produkter fra DCUM:

- 1 En forbedret og kraftig udvidet version af DCUM's elektroniske spørgeskemaværktøj, Termometeret, nu i version 2.0.
- 2 En metodehåndbog om arbejdet med trivsel og et godt undervisningsmiljø på ungdomsuddannelserne.
- 3 En artikelsamling, der formidler, hvordan udvalgte elever fra fem ungdomsuddannelsessteder oplever særlige dele af deres undervisningsmiljø.

4.1. Termometeret 2.0

Med lanceringen af en forbedret version af Termometeret, der giver helt nye muligheder for at oprette undersøgelser og foretage benchmarking, er ønsket om udviklingen af et elektronisk og internetbaseret procesværktøj realiseret. Og ikke kun til de erhvervsfaglige uddannelser, men til alle ungdomsuddannelser samt øvrige skoler og uddannelsesområder.

Hvad er Termometeret?

Termometeret er et fleksibelt, elektronisk spørgeskema- og benchmarkingværktøj til fri afbenyttelse for skoler og uddannelsessteder. Termometeret er et målrettet værktøj til en kortlægning af undervisningsmiljøet baseret på elevernes/de studerendes tilbagemeldinger – uanset antal – og på det tidspunkt, hvor det passer uddannelsesstedet bedst. Med Termometeret foregår alle dele af spørgeskemaundersøgelsen over internettet – lige fra opsætning af den enkelte undersøgelse, over elevernes/de studerendes besvarelser, til den automatiske sammentælling og visning af resultaterne.

Fleksibelt system

Et uddannelsessted kan frit sammensætte en undersøgelse ved at vælge mellem de emner (med tilhørende spørgsmål), Termometeret allerede består af, de såkaldte Termometer-emner.

Termometer-emnerne er:

- Motivation
- Generel tilfredshed
- Det sociale miljø
- Lærerne/underviserne
- Undervisningen
- Studievejledning og generel information
- Stress
- Rammer 1 (lokaler, udearealer, IT-faciliteter, indretning og æstetik)
- Aktivitetsmuligheder
- Rammer 2 (ergonomi og indeklima)

- Sikkerhedsforhold 1 (overordnede forhold)
- Sikkerhedsforhold 2 (maskiner, apparater, køretøjer, farlige stoffer, smitterisici mv.)
- Kost og stimulanser
- Helbred og generelt psykisk velbefindende

Ved at vælge Termometer-emnerne er man sikret at nå omkring en komplet kortlægning af undervisningsmiljøet, dvs. de fysiske, psykiske og æstetiske områder.

Det er også muligt at oprette egne skolespecifikke emner, spørgsmål og svarmuligheder, som supplement til Termometer-emnerne. Desuden er det muligt at stille åbne spørgsmål, som kan besvares med kommentarer i prosaform.

Termometerets fleksible opbygning giver desuden mulighed for, at uddannelsesstedet om ønsket kan kortlægge enkelte elementer af undervisningsmiljøet i udvalgte klasser eller hold.

Resultater

Når en undersøgelse er afsluttet får den undersøgelsesansvarlige adgang til resultater på institutions-, årgangs- og/eller klasse-/holdniveau, ligesom det er muligt at filtrere resultaterne på respondenternes køn. Et filtreringssystem (fx skal minimum 3 personer af samme køn deltage i samme undersøgelse, for at man kan få adgang til at sortere resultatet på køn) sikrer, at alle elever/studerende er anonyme.

Resultaterne af en konkret undersøgelse vises i en automatisk genereret rapport.

Rapporten giver en oversigt over resultaterne på flere måder:

- Simple tabeller viser, hvor mange elever/studerende (antal og omregnet i procent), der har sat kryds ved de enkelte svarmuligheder ved hvert spørgsmål.
- Point for hvert emne (fx "det sociale miljø" eller "aktivitetsmuligheder") i undersøgelsen viser, hvordan uddannelsesinstitutionen klarer sig på en skala fra 0 til 10, hvor 10 er bedst.
- Et søjlediagram over pointtallene for hvert emne i undersøgelsen gør det let at se, hvor uddannelsesstedet klarer sig godt, og hvor en indsats er påkrævet.

Resultater på evt. egne emner og spørgsmål kan udelukkende vises som simple tabeller.

Disse samles sidst i rapporten sammen med eventuelle kommentarer i prosaform.

Endelig får uddannelsesstedet mulighed for at sammenligne point med et landsgennemsnit for "Termometer-brugere".

Bonusemner

Bonusresultater beregnes på tværs af de Termometer-emner, som uddannelsesstedet har valgt at inkludere i en undersøgelse. Beregningen foretages automatisk og viser, hvordan uddannelsesstedet klarer sig inden for en række ekstra emneområder – såkaldte "bonusemner" – som:

- Social trivsel
- Læring
- Sundhed
- Det fysisk/æstetiske miljø

- Relation mellem elever/studerende og lærere/undervisere
- Medindflydelse
- Gennemførelse

Jo flere Termometer-emner, en undersøgelse omfatter, jo flere bonusresultater vil rapporten vise.

Alle undersøgelser gemmes i en database

Alle undersøgelser og resultater lagres automatisk i Termometeret. Et uddannelsessted vil derfor altid kunne hente egne undersøgelser og evt. sammenligne disse eller foretage sammenligninger indenfor den enkelte undersøgelse.

Benchmarking

Ungdomsuddannelserne har mulighed for at sammenligne sig med andre uddannelsessteder af samme type. Benchmarkingen kan foretages mellem to eller flere institutioner, hvis hver enkelt institutions undersøgelse inkluderer minimum 2 hold og besvarelser fra minimum 20 elever eller studerende.

Benchmarking er desuden kun muligt på Termometer-emnerne (inkl. bonusemner) og ikke på de emner eller spørgsmål, som uddannelsesstedet selv har oprettet. Disse resultater er udelukkende tilgængelige for den pågældende uddannelsesinstitution.

Opfølgning på undersøgelser i Termometeret

Resultater fra en undersøgelse i Termometeret giver uddannelsesstedet et øjebliksbillede af, hvordan eleverne oplever det undervisningsmiljø, de dagligt færdes i på skolen. Øjebliksbilledet er en pejling, som kan danne udgangspunkt for drøftelser mellem elever, personale og ledelse om, hvorvidt noget i undervisningsmiljøet skal forbedres eller udbygges.

Kortlægningen af undervisningsmiljøet er første fase i den lovpligtige undervisningsmiljøvurdering, UMV. Efter kortlægningen følger en vurdering, der leder til en handlingsplan, som igen skal følges op.

Udvikling, drift og support

DCUM har stået for udviklingen af Termometeret, ligesom vi står for den fortsatte udvikling og drift af systemet. Desuden yder vi direkte support til brugerne gennem mail og telefon.

På www.termometeret.dk kan man:

- Tilmelde uddannelsesstedet og oprette undersøgelser.
- Få adgang til spørgeskemaet som elev/studerende.
- Hente resultater – som lærer, undersøgelsesansvarlig eller ansvarlig for benchmarking.
- Læse vejledninger til brug af systemet og til benchmarking.
- Prøve Termometeret og se hvilke spørgsmål, Termometer-emnerne indeholder – forud for opsætning af en rigtig undersøgelse.
- Se hvem man kan kontakte for support.

Lancering og formidling af Termometeret

Termometeret 2.0 gik i luften den 8. maj 2008. Nyheden om Termometeret i en ny og forbedret version, som matcher ungdomsuddannelsernes behov, blev spredt til målgrupperne gennem nyhedsbreve, mails og omtaler gennem såvel arbejdsgruppe som referencegruppe. Se nyheden her:

www.dcum.dk/dcum/neobuilder

DCUM tog også initiativ til at afholde et lanceringsmøde i Silkeborg for samtlige ungdomsuddannelsesinstitutioner i Region Midt, med deltagelse fra arbejdsgruppen, referencegruppen samt Undervisningsministeriet. Desværre måtte vi aflyse arrangementet på grund af for få tilmeldte.

Vi har trykt en folder om Termometeret, som er sendt ud til alle skoler og uddannelsessteder. Endelig gør vi løbende opmærksom på værktøjet gennem rådgivning, kontakter, netværk, kurser og arrangementer.

DCUM har i forsommeren 2008 taget kontakt til Institutionsstyrelsen for at gøre opmærksom på Termometeret som et system, der helt oplagt kan udgøre det centrale (og gratis anvendelige) værktøj, der kan tilpasses til at måle elevtilfredsheden i forbindelse med ressourceregnskabet.

4.2. Metodehåndbogen

Hvordan følger man op på de eventuelle problemstillinger, der viser sig at være i undervisningsmiljøet? Hvordan inddrager man eleverne i udviklingen af skolens undervisningsmiljø? Hvilke initiativer og metoder virker og hvordan virker de? Disse spørgsmål kan metodehåndbogen "19 veje til bedre trivsel på ungdomsuddannelserne" give visse svar på. Bogen fungerer fint som både opslagsværk og inspirationsmateriale til, hvordan trivslen blandt eleverne og undervisningsmiljøet på skolen kan forbedres.

Metodehåndbogen er projektets svar på behovet for opfølgingsværktøjer og dialogbaserede metoder til at skabe mere kvalitet i undervisningsmiljøet – heriblandt mere inddragelse af og dialog med eleverne.

Bogen er blevet til på baggrund af udvalgte uddannelsessteders erfaringer med konkrete tiltag, projekter og initiativer.

Formålet med metodehåndbogen

Håndbogen har tre overordnede formål:

- 1** At samle og videregive konkrete og anvendelige metoder til, hvordan man kan fremme et godt undervisningsmiljø og dermed elevernes trivsel på ungdomsuddannelserne.
- 2** At formidle erfaringer fra praksis med de beskrevne metoder - blandt andet i form af effektvurdering og overvejelser omkring fordele og ulemper ved den enkelte metode i forhold til konteksten.

- 3 At inspirere og motivere ungdomsuddannelserne til at systematisere og kvalitetsudvikle deres arbejde med et godt undervisningsmiljø.

Metode

Bogens metodebegreb indebærer, at beskrivelsen indeholder:

- En række antagelser, som beskriver forudsætningerne for metoden.
- Et formål med metoden.
- En kontekst, hvori man konkret kan anvende metoden.
- En fremgangsmåde med konkrete øvelser og aspekter i metoden.
- Tips til et opfølgende arbejde med metoden.
- En evaluering af metoden, idet fordele, særlige forhold og eventuelle begrænsninger ved metoden gennemgås.

Den enkelte metode fremstår som en generel metode med afsæt i praksis. Metoden anviser et forløb og en række trin for trin handlinger, som man kan overføre til og anvende i forskellige undervisningsmiljøer.

Håndbogens indhold og opbygning

Bogen præsenterer 19 metoder, som spænder vidt, hvad angår indhold og anvendelsesmuligheder:

- Nogle metoder er egnet som pædagogiske tiltag i forhold til den enkelte elev. Andre er beregnet til brug i en mindre gruppe eller i hold-/klassesammenhæng.
- Nogle metoder fungerer som events, altså enkeltstående begivenheder, andre har et mere langsigtet tiltag og forløb.
- Nogle metoder kræver en del forberedelse og samarbejde i lærerteamet, andre metoder kan den enkelte lærer gribe og tage i brug umiddelbart.
- Nogle metoder kræver forudgående beslutningsprocesser i ledelsen, dialog med det pædagogiske personale og eventuelt inddragelse af eleverne.

Trods denne forskellighed er metoderne formidlet i den samme skabelon. Den enkelte metode kan følges og implementeres sådan, som den er beskrevet eller, metoden kan fungere som inspiration og tilpasses til en specifik kontekst.

For at skabe overblik er metoderne grupperet i overordnede temaer. Det overordnede tema er kun vejledende, da en del af metoderne omhandler flere temaer.

Bogens bilag

I bogen henviser vi til nummererede bilag, man kan finde på DCUM's hjemmeside. Her er supplerende, understøttende materialer: eksempler, øvelser eller kopiark til uddeling til eleverne eller til kollegaer – lige til at printe.

Formidling af Metodehåndbogen

Bogen er trykt i 2000 eksemplarer. DCUM har i december 2008 sendt ét eksemplar uden beregning til alle ungdomsuddannelsesinstitutioner samt centrale organisationer. Yderligere eksemplarer kan købes gennem DCUM's elektroniske butik på www.dcum.dk/dcum/butikken

De enkelte metoder samt bilag kan også hentes elektronisk på www.dcum.dk

Bogen vil, sammen med de øvrige materialer fra DCUM, løbende blive omtalt i nyhedsbreve, gennem mails og i andre relevante sammenhænge.

4.3. Artikelsamlingen

Som et ekstra krydderi har projektet også muliggjort en række interviews med udvalgte elever fra fem forskellige ungdomsuddannelser. Disse interviews formidles i form af artikelsamlingen "Eleverne tager ordet – om trivsel på ungdomsuddannelserne".

De fem ungdomsuddannelser ligger spredt over hele landet, men har én ting til fælles: de arbejder alle med et særligt tiltag, der har til formål at forbedre undervisningsmiljøet for eleverne.

På Aalborg Tekniske Skole har man elevcoach. Elevcoachen står til rådighed for skolens elever, og kan hjælpe med stort set alt mellem himmel og jord. Eleverne er begejstrede for ordningen.

På Aabenraa Statsskole kan eleverne selv. De har opfundet Selvejerdagen, og med fokus på elevdemokrati og medbestemmelse har skolens elever to år i træk fået 50.000 kroner af skolens ledelse til forbedringer på skolen.

Som mange andre landbrugsskoler er Dalum Landbrugsskole en kostskole. To studerende fortæller om deres hverdag på skolen og om det fællesskab, der opstår, når man bor og spiser sammen med sine medstuderende.

På Silkeborg Tekniske Skole spørger man HTX eleverne til råds om skolens undervisningsmiljø. Det sker i fokusgrupper, hvor eleverne ytrer deres syn på alt fra undervisningen til maden i kantinen. Eleverne oplever at blive lyttet til, og skolen bruger elevernes erfaringer til forbedringer af undervisningsmiljøet.

På Kokkeskolen i Hillerød inddeles eleverne ved skolestart i samarbejdsgrupper. I grupperne lærer eleverne at tage ansvar for hinanden. Grupperne styrker sammenholdet blandt eleverne, og den enkelte elev bliver mere synlig ved at få en plads i gruppen.

Gennem interviews med et udvalg af eleverne på de fem forskellige skoler tegner eleverne et billede af deres hverdag på skolen. Eleverne fortæller om deres erfaringer på skolen, og hvordan det tiltag, som deres skole arbejder med, gør en forskel for dem i deres hverdag på skolen.

Formidling af artikelsamlingen

Artikelsamlingen er trykt i 2000 eksemplarer. Alle ungdomsuddannelser og centrale organisationer modtager i januar 2009 ét gratis eksemplar af artikelsamlingen.

Yderligere eksemplarer kan købes gennem DCUM's elektroniske butik på www.dcum.dk/dcum/butikken

Artikelsamlingen kan også hentes elektronisk på www.dcum.dk

DCUM vil løbende omtale artikelsamlingen i nyhedsbreve og distribuere artiklerne via netværk og kurser.

Kvalitet i undervisningsmiljøet

5

Kan vi med det gennemførte projekt sige noget om, hvad kvalitet i undervisningsmiljøet er? Både ja og nej!

Ja! Vi kan overordnet angive retningslinjer eller pejlinger for kvalitetsindholdet, fx gennem centrale indikatorer, som emnerne i Termometeret er.

Kvalitet er ikke lig med tilfredshed blandt eleverne. Men elevernes tilfredshed og oplevelse af, hvad der virker godt og ikke godt i undervisningsmiljøet er en central markør af, hvordan kvalitet ser ud fra en brugeroplevet synsvinkel. Elevernes vejning af undervisningsmiljøet giver et øjebliksbillede, der kan bruges i en kvalitetsproces, der handler om dialog, refleksion over formål og perspektiver, rammesætninger og eventuelle ændringer mv.

Og dermed også nej! Vi kan ikke sige, at kvalitet er noget helt konkret. Fordi det konkrete forvaltes og opleves helt forskelligt fra uddannelsessted til uddannelsessted. Men som Metodehåndbogen og artikelsamlingen viser, kan vi formidle virksomme ideer og metoder til inspiration og direkte brug for andre, der ønsker at forbedre undervisningsmiljøet.

Dermed er kvalitet ikke først og fremmest en række programsatte standarder, men langt mere en dynamisk proces på uddannelsesstedet. En proces, der involverer de konkrete aktører over ledelse og personale til elever som de centrale og aktive udviklere og procesmagerne. En kvalitetsproces indeholder ideer og engagement, tiltag og initiativer, ledelse og rammer, dialog og evaluering samt løbende tilpasning og nyudvikling – og processen styres af engagerede og professionelle personer, der kan navigere med dialog og vilje til handling.

Vi håber, at projektets resultater og produkter kan bidrage til at sætte retning og proces på ungdomsuddannelsernes vigtige arbejde med at skabe et godt undervisningsmiljø for alle elever og studerende.

Kvalitet i undervisningsmiljøet – et forsøgs- og udviklingsarbejde

Projektplan vedrørende ansøgning til Forsøgs- og Udviklingsprogrammet, FoU, 2006

v/ Dansk Center for Undervisningsmiljø, DCUM

1 Projekttitel

Kvalitet i undervisningsmiljøet – udvikling af et elektronisk og webbaseret procesværktøj til kvalitetsmåling og kvalitetsudvikling af undervisningsmiljøet på erhvervsrettede uddannelser.

2 Formål

Det overordnede formål med projektet er at udvikle metode og redskaber til en forbedret måling, udvikling og styring af erhvervsuddannelsernes indsats vedrørende undervisningsmiljøet i videste forstand, herunder de ministerielt fastsatte indsatsområder, fx vedrørende frafald.

Såvel metode som redskaber skal sikre, at resultaterne kan anvendes til indsigt, benchmarking, videre analyse og opfølgning både på ministerielt og på den enkelte skoles niveau.

Metode og redskaber skal dokumentere og give overblik over skolernes kvalitetsarbejde med skole- og undervisningsmiljøet samt være udgangspunkt for den nødvendige opfølgning og udvikling i forhold til overordnede og lokale mål og handlingsplaner.

Der tænkes udviklet et elektronisk tilgængeligt procesværktøj, som stilles gratis til rådighed for skolerne. Værktøjet udvikles med størst mulig integrationsmulighed med skolernes eksisterende kvalitets- og benchmarkingkoncepter.

Med "procesværktøj" menes et værktøj, der kan fungere som skolens løbende evalueringsskema i forbindelse med undervisningsmiljøet i videste forstand, herunder en afsluttende evaluering efter hvert skoleforløb. På den måde har hver skole mulighed for løbende at evaluere og tage en temperaturmåling på kvaliteten af undervisningsmiljøet.

Værktøjet tænkes modulopbygget til at belyse forskellige områder af undervisningsmiljøet, jf. figur 1 i afsnit 5 "Indhold og proces". Procesværktøjet tænkes suppleret med forskellige bud på kvalitative dialogredskaber til en lokal opfølgning eller ud-

dybning af et givet fokusområde, fx frafald eller kvaliteten og tilrettelæggelse af vejlednings- og kontaktlærerordning. De kvalitative opfølgingsmetoder bidrager konstruktivt og fremadrettet til den enkelte skoles direkte arbejde med elevinddragelse og evalueringskultur i forbindelse med kvalitetsudvikling af undervisningsmiljøet. Én gang årligt tilrettelægges en sammenlignelig dokumentation for alle erhvervsrettede uddannelser, der giver mulighed for benchmarking mellem skolerne på udvalgte nøgleindikatorer. Den lokale opfølgning og kvalitetsudvikling af undervisningsmiljøet sker gennem skolernes egne kvalitetssystemer.

Konkret tager metode og værktøj sigte på at give de nødvendige nøgleindikatorer for arbejdet med de undervisningsmiljørelaterede indsatsområder, som er beskrevet i ”Rapport fra Udvalget om fremtidssikring af erhvervsuddannelserne”. Metode og værktøj indrettes dog på en sådan måde, at det kan indoptage andre og nye indsatsområder.

3 Målgruppe

Målgruppen udgøres af de forskellige styringsniveauer for erhvervsuddannelserne, dvs.:

- Tekniske skoler
- Handelsskoler
- Kombinationsskoler
- Produktionsskoler
- Landbrugsskoler
- Social- og sundhedsskoler
- Undervisningsministeriet

Med formuleringen ” de forskellige styringsniveauer” menes, at metode og værktøj skal kunne anvendes fra ministerielt til skoleniveau.

4 Motivering

Projektet er begrundet i flere forhold:

- Der skal følges op på en række indsatsområder, som er fremlagt i ”Rapport fra Udvalget om fremtidssikring af erhvervsuddannelserne” og i de politiske beslutninger i tilknytning hertil
- Der skal følges op på ”Rapport fra Udvalget om at alle unge skal gennemføre en ungdomsuddannelse” og i de politiske beslutninger i tilknytning hertil
- Ungdomsuddannelserne skal – ligesom andre uddannelser – gennemføre undervisningsmiljøvurdering. Efter i en periode at have haft størst fokus på grundskoleområdet har DCUM valgt at sætte et større fokus på ungdomsuddannelserne, herunder at støtte udvikling af relevante metoder og redskaber til gennemførelse og kvalificering af undervisningsmiljøvurderingen på ungdomsuddannelsesinstitutionerne

- Der er behov for at opsamle erfaringerne fra de forskellige frafaldsanalyser, der er gennemført i de senere år, og få udviklet et kvalificeret opfølgningkoncept for det videre arbejde med at imødegå frafaldet
- DCUM har et særskilt behov for opfølgning på to undersøgelser:
 - 1** Den ene undersøgelse "Analyse af frafald på erhvervsuddannelserne og social- og sundhedsuddannelserne" (Støttet af FoU programmet i 2005), dokumenterede en tæt sammenhæng mellem kvaliteten af undervisningsmiljøet (særligt det sociale, relationen til lærerne og fagligheden) og frafaldet. DCUM vil følge op på undersøgelsen hovedkonklusioner for at afhjælpe frafaldet ved at bidrage til at forbedre kvaliteten af undervisningsmiljøet.
 - 2** Den anden undersøgelse, "Kvalitativ analyse af undervisningsmiljøet på ungdomsuddannelserne", foreligger ultimo januar 2007. Undersøgelsens formål er at kvalificere den viden, der er om sammenhængen og sammenspillet mellem mekanismerne i undervisningsmiljøet og elevernes trivsel, læring, sundhed og sikkerhed med det sigte, at DCUM kan bidrage med inspirationsmateriale til ungdomsuddannelserne for at fremme arbejdet med undervisningsmiljøet for elever, lærere og ledelse i ungdomsuddannelserne, herunder også de erhvervsrettede uddannelser.

Det er ambitionen, at de metoder og de redskaber, der skal udvikles i nærværende projekt skal kunne integreres i skolernes arbejde med tilfredshedsmålinger – herunder ikke mindst elevtilfredshedsmålinger – og kvalitetsarbejde i øvrigt. Det er derfor vigtigt, at arbejdet inddrager skolernes eksisterende erfaringer på disse områder.

I forbindelse med den kommende lovgivning, der skal sikre opfyldelse af regeringens mål om fremtidssikring af erhvervsuddannelserne og om, at 95 % af en ungdomsårgang gennemfører en ungdomsuddannelse i 2015, skal skolerne udarbejde forskellige handleplaner, ligesom der skal udarbejdes forskellige nøgletal og indikatorer til benchmarking af og opfølgning på indsatsen. Det anses for vigtigt, at der udarbejdes enkle redskaber, som i videst mulig udstrækning er sammenhængende fra indsatsområde til indsatsområde.

5 Indhold og proces

DCUM har udviklet et elektronisk værktøj som et modulopbygget spørgeskema til brug for skolernes egne undervisningsmiljøvurderinger. Værktøjet, det såkaldte Termometer, er gratis tilgængeligt via dcum.dk og via termometeret.dk. Termometeret fungerer som skolernes eget kortlægnings af undervisningsmiljøet. Samtidig lagres skolernes undervisningsmiljøvurderinger centralt hos DCUM, der kan udtrække tal om forskellige forhold og moduler af undervisningsmiljøet. Termometeret har den umiddelbare fordel at være webbaseret og dermed konstant opdateret.

I tilknytning til kravet om offentliggørelse af skolernes undervisningsmiljø har DCUM udviklet et elektronisk indberetningssystem, den såkaldte Skoleliste, der er tilgængelig via dcum.dk og via skolelisten.dk. Skolelisten fungerer via skolernes egen og frivillige indberetning. Systemet har til formål at skabe overblik samt tilbyde videndeling om undervisningsmiljø for de forskellige skoler og uddannelsesretninger imellem.

En række tekniske skoler har – i samarbejde med Ennova A/S (tidligere Markeds Consult) – udviklet et koncept og et værktøj for elevtilfredshedsundersøgelse. Dette systems fordel er, at det muliggør benchmarking med øvrige uddannelsesinstitutioner, og at det giver anvisninger på indsatsområder til opfølgning.

I tilknytning til behovet for benchmarking er der etableret et netværk af erhvervsskoler, der bruger ovennævnte tilfredshedskoncept, det såkaldte Benchmarkingnetværk. Netværket har bl.a. til formål at udveksle erfaringer og perspektiver med konceptet, videreudvikle det samt muliggøre benchlearning.

Det er antagelsen, at ovennævnte – og eventuelt andre – værktøjer, kombineret med Benchmarkingnetværkets inddragelse, kan udvikles til også at kunne håndtere nærværende projekts metodiske krav. Værktøjet skal ikke mindst være et procesværktøj, som skal kunne måle kvaliteten af undervisningsmiljøet – herunder elevernes tilfredshed – samt de øvrige parametre, det vurderes hensigtsmæssigt at måle og benchmarke på. Ud over at være et procesværktøj skal værktøjet muliggøre rapportgenerering og fast benchmarking, fx en gang årligt.

Udgangspunktet tænkes at være robuste spørgsmål omkring de faktorer, der er relevante for et godt undervisningsmiljø. Svarerne skal kunne fungere som indikatorer i forhold til en række forskellige fokusområder. Robustheden henviser til, at det skal være muligt at gruppere svarene til netop at kunne sige noget om mange forskellige fokusområder – også endnu ikke kendte fremtidige områder. Robuste spørgsmål indebærer også at være væsentlige spørgsmål, der har en værdi og tyngde over tid og dermed kan bidrage til at belyse nøgleindikatorer ved en årlig benchmarking.

Det sammenhængende koncept for metode og værktøj udgøres af følgende bestanddele:

- Et sæt *spørgsmål*, der er bygget op omkring de *faktorer*, der er afgørende for et godt undervisningsmiljø i videste forstand. Undervisningsmiljøet i denne betydning begynder med undervisningen og de øvrige kerneelementer i uddan-

nelsesforløbet – fx vejledning, kontaktlærerordning og tilrettelæggelsesformer – og omfatter endvidere de faktorer, der er nævnt i undervisningsmiljøloven: det fysiske, det psykiske og det æstetiske undervisningsmiljø. Nedenstående figur 1 viser eksempler på de faktorer og elementer, som undervisningsmiljøet udgøres af, og som spørgsmålene til eleverne skal belyse.

- Svarene på disse spørgsmål sammenholdes med et sæt af fastlagte *nøgleindikatorer* som benchmarkingsparametre på målopfyldelsen i forhold til *politiske og institutionelle mål*
- Svar i forhold til indikatorer bearbejdes i skolernes *selvevaluering* i henhold til deres respektive kvalitetssystemer
- På baggrund heraf og på baggrund af politiske udmeldinger fastsættes nye *politiske og institutionelle mål og indsatsområder*, eventuelt blot i form af fastholdelse af de eksisterende

Det betyder, at projektet skal afklare

- Hvilke faktorer der er afgørende for et godt undervisningsmiljø
- Hvilke spørgsmål der som minimum er relevante for en undervisningsmiljøvurdering
- Hvilke nøgleindikatorer der er relevante i forhold til de indsatsområder, der forventes omsat til lovgivning på baggrund af rapporterne om fremtidssikring af erhvervsuddannelserne og sikring af, at alle unge får en ungdomsuddannelse
- En hensigtsmæssig arbejdsgang, der sikrer en smidig årscyklus omkring evaluering og fastlæggelse af mål
- En hensigtsmæssig tilrettelæggelse af en årlig benchmarking

6 Produkt og formidling

Produktet bliver et elektronisk og webbaseret procesværktøj til en løbende måling og dokumentation af undervisningsmiljøet og elevernes tilfredshed med de erhvervsrettede uddannelser. Værktøjet stilles til rådighed via DCUMs hjemmeside, dcum.dk.

Det tilstræbes, at spørgeskemadelen også kan fungere som et talende spørgeskema for at tilgodese de svagere læsere.

Til skolernes inspiration og motivation for en kvalificeret og lokal opfølgning er det desuden hensigten at udarbejde supplerende materiale, fx dialogbaseret værktøj.

DCUM udarbejder sammen med arbejdsgruppen en særskilt plan for en hensigtsmæssig lancering, formidling og udbredelse af værktøjet.

7 Tidsplan

Følgende tidsplan vil fungere som et planlægningsredskab, der løbende justeres i overensstemmelse med projektets udvikling. Start- og sluttidspunktet ligger dog fast: projektstart er december 2006 og projektet forventes afsluttet januar 2008.

Fase	Fokus	Milepæl	Tid	Ansvarlige parter
1.	Arbejdsgruppe og referencegruppe sammensættes. Kommissorium udarbejdes og forelægges arbejdsgruppe og referencegruppe.	Kommissorium udarbejdes og forelægges. Eventuelle bemærkninger fra referencegruppen noteres.	Start: Primo december 2006 Slut: Ultimo januar 2007	DCUM
2.	Undersøgelse af skoleformerens årscyklus og af de eksisterende systemer og værktøjer, som de forskellige skoleformer anvender i forbindelse med undervisningsmiljøvurderinger, kvalitets- og evalueringmetoder, brugerinddragelse, benchmarking mv.	Beskrivelse af eksisterende materialer i oversigtsform samt en vurdering af, hvilke værktøjer, metoder og forhold, det nye værktøj kan bygge videre på.	Start: Primo februar 2007 Slut: Medio marts 2007	DCUM og arbejdsgruppen, evt. med inddragelse af Benchmarking-netværket
3.	Analysedel: Afklarung af faktorer for et godt undervisningsmiljø, herunder spørgerammer og konkrete spørgsmål, der skal indgår i værktøjet. Endvidere afklarung af nøgleindikatorer samt krav til afrapportering, koncept for årlig benchmarking og skolernes lokale evaluering- og kvalitetsarbejde.	Spørgeskema samt beskrivelse af krav til afrapportering og årlig benchmarking	Start: Ultimo februar 2007 Slut: Ultimo juni 2007	DCUM og arbejdsgruppen med inddragelse af elevfokusgruppe. Benchmarking-netværket inddrages evt. i opgaven om den årlige benchmarking.

4.	Udarbejdelse af kravspecifikation til det elektroniske værktøj. Valg af leverandør.	Kravspecifikation Kontrakt med udvalgt leverandør.	Start: Medio april 2007 Slut: Medio maj 2007	DCUM og arbejdsgruppen
5.	Design og udarbejdelse af værktøj.	Det elektroniske værktøj i første udgave	Start: Ultimo maj 2007 Slut: Primo september 2007	Ekstern leverandør i samarbejde med DCUM og arbejdsgruppen
6.	Pilotfase: Værktøjet afprøves på en række skoler med henblik på at forbedre og justere værktøjet indholdsmæssigt og teknisk.	Justering og endelig tilpasning af værktøjet	Start: medio september 2007 Slut: Medio oktober 2007	DCUM, arbejdsgruppen, skoler og eksterne leverandør
7.	Vejledning i brugen af værktøjet udarbejdes. Plan for formidling og udbredelse udarbejdes. Kvalitative opfølgingsværktøjer, fx dialogbaserede værktøjer, udvikles.	Vejledning i brugen af værktøjet. Formidlingsplan	Start: Primo september 2007 Slut: Ultimo oktober 2007	DCUM og arbejdsgruppen
8.	Værktøjet forelægges referencegruppen.	Referencegruppens bemærkninger til værktøjet noteres med henblik på en eventuel justering	Start: Primo november 2007 Slut: Ultimo november 2007	DCUM
9.	Værktøjet finpudses.	Det færdige værktøj med vejledning og anbefalinger gøres endelig klar til lancering	Start: Ultimo november 2007 Slut: Ultimo december 2007	Eksterne leverandør i samarbejde med DCUM og arbejdsgruppen. Elevfokusgruppe inddrages
10.	Lancering: Formidling og udbredelse af værktøjet igangsættes.	Lancering og offentliggørelse af værktøjet	Start: Januar 2008	DCUM, referencegruppen og Undervisningsministeriet

8 Organisation, deltagende skoler og udvalg

DCUM har den overordnede projektledelse på udviklingen af procesværktøjet. En forudsætning for en veltilrettelagt og praksisforankret proces samt for et kvalificeret og troværdigt produkt er, at de respektive skoler inddrages direkte som samarbejdspartner i projektet.

Der tilstræbes en todelt organisation: en arbejdsgruppe og en referencegruppe. Todelingen skal tilgodese behovet for et smidigt samarbejde i arbejdsgruppen under hele projektforløbet samt en hensigtsmæssig inddragelse og høring af de respektive skoleområder og organisationer (referencegruppen) i forbindelse med udvikling og implementering af værktøjet.

Arbejdsgruppen sammensættes af:

- 1 – 2 repræsentanter for hvert skoleområde, kvalitetschefer eller tilsvarende person, der arbejder med kvalitetsudvikling og kvalitetssikring på skolerne. Det sikres, at Benchmarkingnetværket er repræsenteret i arbejdsgruppen.

DCUM indkalder arbejdsgruppen og koordinerer indhold og arbejdsproces i gruppen. Det tilstræbes at inddrage arbejdsgruppen løbende og i alle projektfaser, jf. tidsplanen, idet det er afgørende at få en kontinuerlig og smidig arbejdsproces. Det påregnes, at der arrangeres heldags arbejdsseminarer undervejs.

Arbejdsgruppen vil få brug for input fra elever undervejs i projektet, fx i forbindelse med udformning af spørgsmål. Derfor er det hensigten at sammensætte en gruppe af elever, der kan fungere som en ad hoc fokusgruppe. Eleverne udvælges tilfældigt fra de repræsentative skoler.

Arbejdsgruppen inddrager øvrige relevante aktører og netværk, herunder Benchmarkingnetværket, når det skønnes hensigtsmæssigt.

Referencegruppen sammensættes af en række personer fra organisationer og udvalg indenfor de erhvervsrettede ungdomsuddannelser:

- 1 repræsentant for *hver* af de respektive bestyrelsesforeninger
- 1 repræsentant for *hver* af de respektive lederforeninger
- 1 repræsentant for *hver* af de respektive lærerforeninger, evt. gennem Danske Underviserorganisationers Samråd, DUS
- 1 repræsentant for de erhvervsrettede Lærerruddannelser, DEL
- 1 repræsentant for *hver* af de respektive elevforeninger

DCUM forelægger referencegruppen kommissorium og produkt inden endelig aflevering.

Arbejdsgruppen for Kvalitet i undervisningsmiljøet

Kommissorium

Opgaver

Inden for rammerne af projektbeskrivelsen skal arbejdsgruppen samlet set fremkomme med et konkret værktøj, der er webbaseret og egnet til løbende evaluering af undervisningsmiljøet på den enkelte erhvervsuddannelse såvel som til benchmarking mellem uddannelsestyper. Værktøjet skal være modulopbygget og så vidt muligt tage hensyn til forskellige relaterede devalueringer på de forskellige uddannelser. Værktøjet skal kunne identificere nøgleindikatorer for et godt undervisningsmiljø med henblik på at sikre den enkelte unges afklaring, tilfredshed, fastholdelse, muligheder, mm. Værktøjet skal også bidrage til at udpege udviklingsområder hvad angår undervisningsmiljøet på den enkelte skole. Endelig skal værktøjets resultater så vidt muligt kunne integreres i den enkelte skoles kvalitetssystem.

Arbejdsgruppen skal også fremkomme med konkrete redskaber/metoder og anbefalinger til lokal opfølgning, fx dialogbaserede redskaber.

Konkret betyder det, at arbejdsgruppen skal:

- Afklare faktorer for et godt undervisningsmiljø
- Udarbejde input til hvilke moduler og spørgsmål, der skal indgå i spørgeskema til løbende evaluering af undervisningsmiljøerne
- Drøfte hvilke nøgleindikatorer, der er relevante i forhold til centrale indsatsområder og i forhold til at sikre, at eleverne har et undervisningsmiljø, der kan medvirke til, at alle unge får en ungdomsuddannelse
- Afklare behovet for devalueringer
- Afklare behovet for rapportgenerering på skole- og benchmarkingniveau
- Bidrage med input til koncept for benchmarking og for integration af værktøj og resultater med skolernes kvalitetssystemer (og selvevalueringer)
- Udarbejde redskaber, skabeloner, metoder, anbefalinger til lokal opfølgning og videreudvikling af undervisningsmiljøet på den enkelte skole
- Give input til formidlings- og spredningsplan
- Efter behov samle elever til fokusgruppe

Sammensætning af arbejdsgruppen

Dansk Center for Undervisningsmiljø, DCUM, koordinerer og leder projektet og er ansvarlige for produkter, økonomi og projektets samlede gennemførelse. Arbejdsgruppen sammensættes af repræsentanter for de erhvervsrettede uddannelser. Arbejdsgruppens sammensætning er:

Uddannelsesinstitution	Navn
Silkeborg Tekniske Skole Kejlstrupvej 87 8600 Silkeborg www.silkets.dk	Niels Nygaard Kvalitetschef
Erhvervsskolen Hamlet Milnersvej 48 3400 Hillerød www.esh.dk	Anette Halvgaard Chef for Kvalitet og Udvikling
BEC, Business Education College Baltropvej 20A 2750 Ballerup www.bec-business.dk	Lis Schapiro Quality Manager
Aalborg Tekniske Skole Øster Uttrupvej 1 9100 Aalborg www.aats.dk	Ole Ervolder Teamleder
Dalum Landbrugsskole Landbrugsvej 65 5260 Odense S www.dalumls.dk	Asger Clausen Uddannelseschef
Landbrugsskolen Sjælland Høng – Lyngby Ledreborg Allé 50 4000 Roskilde http://lssj.webtoppen.dk	Peter Jørgensen Viceforstander og International Koordinator
SOSU Randers Minervavej 47 8900 Randers www.sosuranders.dk	Pia Ohnemus Souschef
SOSU Skive-Thisted-Viborg Højtoftevej 6 7700 Thisted www.sosu-stv.dk	Susanne Minds Afdelingsleder
Greve Produktionsskole Grevevej 20 2670 Greve www.greveproduktionsskole.dk	Jákup Heinesen Viceforstander
Ålborg Produktionsskole Strandvejen 35 9000 Ålborg www.produktionsskolen.dk	Anne Juul Afdelingsleder
EUC Syd Grundtvigs Allé 88 6400 Sønderborg www.eucsyd.dk	Jan Kleemann Afdelingschef
EUC Nordvestsjælland Slotshaven 1 4300 Holbæk www.eucnvs.dk	Peter Schroeder Kvalitetskoordinator
DCUM www.dcum.dk	Karin Villumsen Konsulent

Økonomi

Den enkelte deltager i arbejdsgruppen aflønnes med det ministerielt fastsatte beløb for konsulentarbejde: 335 kr. pr. time samt forplejning og transportudgifter. Der afregnes ved projektets afslutning, hvor den enkelte skole fremsender en samlet faktura for timer og transport til DCUM.

Tidsplan for arbejdsgruppen

Arbejdsgruppens mødedatoer fremgår nedenfor. Tidsplanen er foreløbig, idet ændringer kan forekomme efterhånden som projektet udvikler sig. Ud over mødeaktivitet må den enkelte deltager i arbejdsgruppen beregne ca. 25 timer ekstra til forberedelse af møderne. Der er indlagt milepæle i tidsplanen.

Tid og sted	Fokus/ Fase	Forberedelse
Dagsmøde den 28. marts 2007 Kl. 9.30 – 15.30 På Dalum Landbrugsskole	Hvad gør skolerne allerede, hvad er problemstillingerne, behov, ønsker, osv. I forhold til undervisningsmiljøet? Hvordan kvalitetsudvikle undervisningsmiljøet? Koble til eksisterende koncepter/systemer for kvalitetssikring. Hvad er et godt undervisningsmiljø: Indkredse moduler i værktøj, skolespecifikke behov, behov for devalueringer, for rapportgenerering samt skitse for benchmarking.	Opmærksomhed på, hvordan I arbejder med kvalitet, evaluering, undervisningsmiljø, tilfredshed, problemstillinger, handleplaner, opfølgning og formidling af resultater. Overvej hvad der er særligt vigtigt at være opmærksom på i nærværende projekt, fx i design af værktøjet og kvalitetsudvikling.
Internat den 8. og 9. maj 2007 Kl. 11.00 (8/5) – 11.00 (9/5) På Dalum Landbrugsskole	Gennearbejde spørgeskema og moduler. Hvad er et godt undervisningsmiljø? Hvilke nøgleindikatorer er væsentlige? Hvordan værdisætte?	Overvej nøgleindikatorer. Medbring PC.
Dagsmøde den 19. september 2007 Kl. 9.30 – 15.30 På Dalum Landbrugsskole	Præsentere og gennemgå spørgeskemasystemet. Afklare behovet for evt. justeringer samt behovet for tests hos elever på de forskellige uddannelsestyper. Præsentere koncept for benchmarking, for foreløbig vejledning og for opfølgningsværktøjer	Overveje metoder/værktøjer/tiltag, som kan bruges til opfølgning og inspirationsmateriale.
<p>Milepæl: Ultimo juni 2007: Version 1 af værktøj; Spørgeskemaer udarbejdet i moduler (ikke afprøvet). Behov for rapportgenerering klarlagt; Nøgleindikatorssystemet klarlagt; Koncept for benchmarking klarlagt; Kravspecifikation til den tekniske del udarbejdet.</p>		

<p>Internat den 4. og 5. oktober 2007</p> <p>Kl. 11.00 (4/10) – 13.00 (5/10)</p> <p>På Dalum Landbrugsskole</p> <p>Aflyst og erstattet af skrivese-minar den 8. og 9. november</p>	<p>Kvalitative/ dialogbaserede værktøjer, metoder - inspirationsmateriale og anbefalinger udarbejdes efter fastlagt skabelon/struktur.</p> <p>Skitse til formidlingsplan.</p> <p>Netværk af skoler.</p>	<p>Medbring relevant materiale til brug for metoder, tiltag el. lign, der skal beskrives.</p> <p>Medbring PC.</p>
<p>Milepæl: Ultimo oktober 2007:</p> <p>Version 2 af spørgeskema og moduler i webudgave. 1. version af forskellige behov for rapportgenerering og benchmarkingværktøjet med koncept.</p>		
<p>Dagsmøde den 20. november 2007</p> <p>Kl. 9.30 – 15.30</p> <p>På Dalum Landbrugsskole</p> <p>Aflyst</p>	<p>Hvor er vi nu? Status på det samlede forløb/projektet.</p> <p>Skitse til formidlingsplan</p> <p>Netværk af skoler?</p> <p>Input til hjemmeside: organisationer, links, mv.</p>	<p>Spørgeskemaerne testet.</p> <p>Orientering af 'baglandet'/skolerne blandt ledelse, lærere og elevudvalg</p> <p>Kvalitative redskaber afprøves evt. (evt. gennem fokusgruppe).</p>
<p>Dagsmøde den 8. januar eller den 30. januar 2008 – evt. fælles møde med referencegruppe og arbejdsgruppe</p> <p>Dagsmødet ændret til lanceringsmøde i Silkeborg, maj 2008</p> <p>Aflyst p.g.a. for få tilmeldte</p>	<p>Præsentation af de samlede produkter.</p> <p>Lancering og offentliggørelse aftales endeligt.</p>	
<p>Milepæl: Ultimo januar 2008:</p> <p>Diverse værktøj, metoder, vejledninger, anbefalinger, koncepter er færdige og lanceres/ offentliggøres</p>		

DCUM sender dagsorden og materiale ud senest en uge før mødetidspunktet. DCUM udarbejder beslutningsreferater samt opsamler og bearbejder indhold, input, ideer, erfaringer og resultater fra arbejdsgruppen. DCUM/arbejdsgruppen kan efter behov inddrage forskellige aktører, herunder elever, fx gennem fokusgrupper.

Tilrettet maj 2008
DCUM v/ Karin M. Villumsen

Referencegruppen for *Kvalitet i undervisningsmiljøet*

Kommissorium

Opgaver

Indenfor rammerne af projektbeskrivelsen og med projektets formål for øje – at udvikle værktøjer til kortlægning og kvalificering af undervisningsmiljøet på erhvervsuddannelserne – nedsættes en referencegruppe bestående af en række personer fra organisationer og udvalg inden for de erhvervsrettede ungdomsuddannelser.

Referencegruppen fungerer som et dialogforum hvad angår de forskellige aktører og interessenter, de overordnede uddannelsesmæssige interesser og hensyn samt de overordnede politiske og styringsmæssige krav inden for de forskellige erhvervsuddannelser. Referencegruppen skal bidrage til at sætte retning på projektet i samarbejde med Dansk Center for Undervisningsmiljø, DCUM, der også har etableret en arbejdsgruppe med repræsentanter for målgruppen, jf. projektbeskrivelse og kommissorium for arbejdsgruppen.

Konkret betyder det, at referencegruppen skal:

- Bidrage til at gennemføre og kvalificere projektet og produkterne
- Bidrage til at sætte retning på projektet og realistisk vurdere forskellige interesser, barrierer og drivkræfter inden for de forskellige uddannelser
- Fungere som talerør/spejl for de forskellige aktører, interesser og hensyn i de respektive uddannelser med henblik på at finde holdbare løsninger for produkternes anvendelse
- Være DCUM's og arbejdsgruppens sparringspartner på kvalitetsperspektivet og kvalitetsudviklingsarbejdet, styringsmæssige krav og øvrige politiske målsætninger, der relaterer sig til projektet
- Give input til nøgleindikatorer inden for undervisningsmiljøet
- Rådgive DCUM og arbejdsgruppen om og bidrage til en realistisk markedsføring og spredning af produkterne

DCUM orienterer referencegruppen om projektets formål, udvikling og arbejdsopgaver/problemstillinger på møder, der placeres hensigtsmæssigt i forhold til projektplanlægning og milepæle i projektet.

DCUM koordinerer og leder projektet og er ansvarlig for produkter, økonomi og projektets samlede gennemførelse. DCUM fungerer som sekretær for både reference- og arbejdsgruppe. DCUM indkalder og forbereder møderne samt udarbejder referater og koordinerer de to gruppers arbejde.

Sammensætning af referencegruppen

Referencegruppen sammensættes af repræsentanter for samt aktører og organisatoriske interessenter inden for de erhvervsrettede ungdomsuddannelser, dvs. Tekniske Skoler, Handelsskoler, Social- og sundhedsskoler, Landbrugsskoler og produktionsskoler. Referencegruppens sammensætning er:

Organisation	Navn
Foreningen af Skoleledere for Tekniske Skoler, Handelsskoler og Landbrugsskoler www.fs-ts.dk www.hfi.dk www.danske-landbrugsskoler.dk www.hrs.dk	Søren Kühlwein Kristiansen Direktør Hotel- og Restaurantskolen, København
Erhvervsskolernes Bestyrelsesforening www.erhvervsskolen.dk	Ulla Groth, Souschef Erhvervsskolernes Bestyrelsesforening
SOSU-Lederforeningen www.sosu.dk	Søren Clausen, Skoleleder på SOSU-Næstved og næstformand i SOSU-Lederforeningen
B-SOSU, Bestyrelsesforeningen for SOSU-skoler www.sosu-naestved.dk	Nini Krag Jensen, Bestyrelsesformand på SOSU-Næstved og bestyrelsesmedlem i B-SOSU
Produktionsskoleforeningen www.fpp.dk	Anders Hess, Sekretariatsleder Produktionsskolelederforeningen
Landssammenslutningen af Handelsskoleelever www.handelselever.dk	Thomas Gloy, Formand
Erhvervsskolernes Elev-Organisation, EEO www.eeo.dk	Lasse Brunhøj Jensen
SOSU-Elevforening, FOA Ungdom www.foa.dk	
Landbo Ungdom www.landboungdom.dk	Steffen H. Damsgaard, Formand
Danske Underviserorganisationers Samråd, DUS www.dus.dk	Mogens Dahlstrøm, Dansk Teknisk Lærerforbund Vivian Søndergaard Olsen, Handelsskolernes Lærerforening
Danmarks Erhvervspædagogiske Læreruddannelse, DEL www.delud.dk	Albert Christensen, Lektor
Undervisningsministeriet Afdelingen for erhvervsfaglige uddannelser www.uvm.dk	Ilkay Yüksel Aztout, Konsulent
DCUM www.dcum.dk	Karin Villumsen, Konsulent

DCUM dækker udgifter til transport, evt. tabt arbejdsfortjeneste og forplejning under møderne.

Tidsplan for referencegruppen

Der er planlagt tre møder i referencegruppen i hele projektperioden, men det kan være nødvendigt at indkalde til flere møder, afhængigt af projektets udvikling og forløb. Tidsplanen er derfor foreløbig. DCUM sender dagsorden og materiale ud senest en uge før det enkelte møde.

Tid og sted	Fokus/ Fase
Møde den 22. marts 2007 kl. 10 - 13 På Hotel- og Restaurantskolen og Erhvervsskolernes Bestyrelsesforening Flæsketorvet 60 1711 København V Lokale F 141 på 1. sal	<p>Præsentation af projektet og kommissorium</p> <p>Retning på projektet: Hvad er et godt undervisningsmiljø? Hvad skal værktøjer bidrage til?</p> <p>Input til overordnede krav/forventninger/eksisterende systemer/erfaringer til kvalitetsudvikling af undervisningsmiljøet; Politiske meldinger, fx i forhold til nøgleindikatorer nye mål; Krav til benchmarking; Krav/ ønsker til skoledel; Krav/ ønsker til elevinvolvering osv.</p> <p>Relaterede projekter, tiltag osv.?</p> <p>Hvordan kan referencegruppen i øvrigt inddrages og indgå i projektets samlede forløb, profil og output?</p>
<p>Milepæl: Ultimo juni 2007: Arbejdsgruppens arbejde har nået følgende delresultat:</p> <p>Version 1 af værktøj: Spørgeskemaer udarbejdet i moduler (ikke testet). Behov for rapportgenerering klarlagt; Nøgleindikatorsystemet klarlagt; Koncept for benchmarking klarlagt; Kravspecifikation til den tekniske del udarbejdet.</p>	
Møde den 10. september 2007 Kl. 10 – 13 På Hotel- og Restaurantskolen og Erhvervsskolernes Bestyrelsesforening Flæsketorvet 60 1711 København V Aflyst	<p>Præsentation af version 1 af værktøj.</p> <p>Drøfte udkast til rapportgenerering samt nøgleindikatorsystem og koncept for benchmarking. Er der behov for justeringer? Hvilke? Hvorfor? Hvordan?</p> <p>Input til hvilke opfølgende redskaber og mere kvalitative metoder, arbejdsgruppen kan udvikle/anbefale.</p> <p>Input til formidlingsplan, som arbejdsgruppen skal udarbejde.</p>
<p>Milepæl: Ultimo oktober 2007:</p> <p>Version 2 af værktøj: Spørgeskema og moduler i webudgave. Testet én gang. 1. version af forskellige behov for rapportgenerering og benchmarkingværktøjet med koncept. Nøgleindikatorer inkorporeret i systemet.</p>	

<p>Møde den 6. december 2007 Kl. 10 – 13</p> <p>På Hotel- og Restaurantskolen og Erhvervsskolernes Bestyrelsesforening Flæsketorvet 60 1711 København V</p>	<p>Præsentation af værktøjer, metoder og anbefalinger – produkterne.</p> <p>Drøfte: Lancering/offentliggørelse og markedsføring.</p> <p>Opmærksomhed på organisatoriske, aktørers og interessenters forskellige interesser, behov og kanaler for medspil og formidling.</p> <p>Opmærksomhed på relaterede projekter, tiltag, politiske toner osv.</p> <p>Opmærksomhed på timing og referencegruppens rolle i formidlingsfasen.</p>
<p>Milepæl: Ultimo januar 2008:</p> <p>Diverse værktøj, metoder, vejledninger, anbefalinger, koncepter er færdige og lanceres/ offentliggøres</p>	

*DCUM, revideret den 2. oktober 2007
Karin M. Villumsen*

Metoder, tiltag og gode eksempler til arbejdet med et godt undervisningsmiljø efterlyses!

Er du en af de mange ledere, lærere eller vejledere fra erhvervsuddannelserne, gymnasieskolerne eller andre ungdomsuddannelser, der arbejder for, at unge får en god uddannelse? Har du kendskab til eller erfaringer med, hvordan man skaber et godt undervisningsmiljø, hvor eleverne trives både fagligt, socialt og personligt? Kan du se fidusen i at videregive dine praksiserfaringer i bogform? Og har du lyst til at deltage i et skriveseminar på Fyn sammen med andre ildsjæle den 8. og 9. november 2007? Så er DCUM's nye bogprojekt noget for dig!

Dansk Center for Undervisningsmiljø, DCUM, ønsker at udgive en praksisbaseret håndbog om metoder, tiltag og eksempler, der sætter fokus på arbejdet med undervisningsmiljøet. Håndbogen skal fungere som inspiration til at organisere, systematisere og forbedre arbejdet med undervisningsmiljø og henvender sig til ledelse, lærere og vejledere på landets ungdomsuddannelser.

Vi efterlyser derfor personer fra ungdomsuddannelserne, der:

- 1 Arbejder aktivt for et godt undervisningsmiljø – ved hjælp af allerede kendte metoder/koncepter eller ud fra egne ideer/overbevisninger
- 2 Har lyst til at bidrage med egne erfaringer: Hvad virker? Og i hvilken sammenhæng?

Vi vil tilstræbe at sammensætte en gruppe af personer, der tilsammen kan præsentere en bred vifte af erfaringer med anvendelsen af forskellige metoder, tiltag og koncepter, som fremmer et godt undervisningsmiljø.

Hvis du bliver valgt til at formidle en bestemt metode eller et godt tiltag/eksempel, kan du forvente at blive kontaktet ultimo oktober måned, hvor du vil modtage nærmere information om din deltagelse i projektet – først og fremmest gennem aktiv medvirken i et hyggeligt og inspirerende skriveseminar af et døgn's varighed den 8. og 9. november.

Praksisviden

Som deltager i projektet skal du udelukkende bidrage med din praksisviden. Der er ikke krav om formidling af teoretisk baggrundsviden i forhold til de forskellige metoder, tiltag eller gode eksempler. Hver beskrivelse må fylde 2 - 3 A4 sider, og alle deltagere får på forhånd udleveret en "skriveskabelon" med en fast struktur, der sikrer en vis ensartethed i form og opsætning.

Som bidragsyder til bogen optræder du med navns og skole/uddannelsesinstitutions nævnelser. DCUM står som udgiver af håndbogen og træffer også de endelige afgørelser omkring manus, layout og distribution.

Håndbogen vil blive lanceret i foråret 2008 ved, at DCUM udsender ét eksemplar af håndbogen til samtlige ungdomsuddannelser samt interessenter. Yderligere eksemplarer af håndbogen kan mod betaling bestilles via dcum.dk, hvorfra de enkelte metodebeskrivelser og gode eksempler også kan printes. Som bidragyder til bogen får du også ét eksemplar af den færdige håndbog.

Skriv et par linjer

Hvis du har lyst til at deltage i et sjovt og vedkommende projekt, så skriv et par linjer om den/de metode(r) og/eller det/de tiltag/gode eksempler, du synes skal beskrives i bogen – og send dem til villumsen@dcum.dk snarest og senest den 22. oktober 2007.

Du kan også ringe til konsulent Karin Villumsen på 722 654 12

DCUM betaler ophold, forplejning og transport samt et engangshonorar på 3500 kr. pr. deltager.

Metodebeskrivelserne kan handle om:

- Respektfuld omgangstone mellem elever og lærere samt eleverne imellem
- Social trivsel og konflikthåndtering
- Fastholdelse og/eller sikring af den rette uddannelse til hver elev
- Samtaler med eller vejledning af frafaldstruede
- Nedbringelse af fravær
- Fællesskab contra ensomhed
- Bekæmpelse af mobning
- Elevdemokrati og indflydelse: Gode erfaringer med/råd til elevråd og sikkerhedsudvalget
- Elevinvolvering i øvrigt, herunder mentorordninger, tutorer, ad hoc involvering osv.
- Koncepter og tiltag for fastholdelse
- Velkomst, introduktion og følelsen af at høre til på skolen
- Meningsfulde regler for adfærd
- Smidig kommunikation mellem skole og elever
- Differentierede undervisningstiltag/forløb
- Variation i undervisningsformer og tværgående organisering af undervisningsforløb
- Smidig og løbende faglig evaluering og feedback til eleverne
- Lærerrollen: hvordan motivere eleverne til læring?
- Integration
- Gode fysiske og æstetiske rammer, fx indretningen
- Bevægelse og generel sundhed
- Fleksibel, ad hoc eller opsøgende vejledning og rådgivning til eleverne
- Implementering af arbejdet med undervisningsmiljøvurderinger (UMV'er)
- Osv.

dcum.

Dansk Center for Undervisningsmiljø • Danish Centre of Educational Environment
www.dcum.dk • dcum@dcum.dk • tlf. +45 722 654 00 • fax +45 722 654 01
Postboks 2077 • Blommevej 40 • DK - 8930 Randers NØ